

neposredan dijalog. A neće mu uvijek biti lako.

Teško je govoriti na groblju ili prigodom smrti. Govoriti i nešto doista reći. Ne otvarati još nezacijeljene rane. Ne aludirati na eventualne loše strane pokojnika ili prisutnih. „Pogoditi“ u srce. Traži se osobita pastoralna razboritost, naročito istančan takt. Razumije se, ima stranica koje se jedva ili nikako ne mogu iskoristavati za govor prigodom pogreba, npr. str. 85, 93, 101. i sl. O tim pitanjima ne bi bilo taktično govoriti u tako napetim okolnostima.

Toliko ima solidnog materijala, tako je teološki fundirana čitava knjiga da bi pogriješio tko bi išao za tim da naglasi npr. neke malo trijumfalističke izraze kao onaj na str. 14. da nas više ne plaše rastanci pri smrti, jer se i Krist strašio tog rastanka. — Možda nije uputno naglašavati da je smrt jedino plod otpada (str. 11), jer i sama struktura tijela, neovisno o grijehu, vodi u raspad (I—II 85, 6). Možda bi smrt bez grijeha bila kao neki trans, ekstaza, ali bi opstojala. Međutim, de facto Bog je bio čovjeka obdario neumrlošću, smrt je plod grijeha. Ipak, u dijalogu s onima koji ne vjeruju, ili uopće u prikazivanju vjerskih nauka kritičkom mentalitetu, treba lučiti što je bitno od onoga što je dodatno ili nadošlo. — Rekao bih također da se pisac previše brzo oprostio od pitanja da li duše u čistilištu imaju toliko posla za sebe da bi u isto vrijeme intervenirale i za nas (str. 121—3).

Listajući stranice 125—134, otkriva se uzor kako bi morale izgledati propovijedi koje bi svećenici lakše mogli iskoristiti. Ne zaboravimo da svećenici na terenu nemaju vremena da dugo i duboko mozgaju kako iskoristavati još donekle sirovi materijal. Mislim da su u tu svrhu svrsishodnije već gotove propovijedi. Uvijek pak da budu lakog sadržaja. S dosta psiholoških naglasaka. U kojima će pulsirati srce današnjeg čovjeka.

Mnogo toga u ovoj knjizi može poslužiti kao primjer po kojemu treba raditi. Tu je solidna nauka. Teološki je fundirana. Predstavlja riznicu idejnog blaga. Razlozi su

kratki i uvjerljivi. Analiza je duboka i ponekad možda i previše široka. A što se tiče prijevoda on je kristalno i sažeto izražajan. Konačno i tiskao ukusan. Prema tome izdavačima se može čestitati te poželjeti da pastoralni kler obogate drugim izdanjima možda za malo neposredniju uporabljivost.

Dr J. K.

LJUBOMIR MARAKOVIĆ, Petar Preradović, Zagreb 1969, izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda.

S mnogo gledišta se može reći da živimo u sjeni velikana prošlosti. Služimo se dobrima što su nam ih oni namrli. Dišemo u atmosferi ispunjenoj njihovim idejama. Ponosimo se njihovim dostignućima. Hranimo se njihovom zaradom.

A jesmo li im uvijek zahvalni? Ne mislim samo na ona „griskala“ što naumice izvrcu njihovu osobnost, izopačuju njihovu autentičnu nauku, vuku ih na svoju stranu u svim nemeljeljite svrhe itd. Mislim i na dobronamjerne koji spavaju pokraj njihovih zasluga. Dobro je ako te zasluge sebi ne pripisuju.

Hrvatski književni kritičar i povjesničar dr Ljubomir Maraković, i sam velik, nastojao je da nam prikaže velikane naše prošlosti. Napisao je studiju o Petru Preradoviću. Zahvalni smo Hrvatskom književnom društvu sv. Ćirila i Metoda što je prigodom 10-god. Marakovićeve smrti izdalo ovu studiju.

U osvrtnu na ovu studiju ne spada na mene, niti na ovu reviju, da se zaustavljam na analizi života, naravi pjesništva, niti na sadržaju pojedinih pjesama ili djela Preradovićevih. Može se sa zadovoljstvom konstatirati da Preradovićevim odama i himnama nema premca u hrvatskoj književnosti kako ističe pisac (str. 57). U baladama i parabolama ima mnogo bisera. I teško je pojmiti kako su neki mogli pisati, recimo radije: ne uvidjeti, da se ispod pjesničke forme Preradovićevih pjesama krije dubok unutarnji doživljaj. Mogli bismo im reći da ne bi bili u stanju osjetiti dubinu ni drugih jednostavnih pjesama. A jednostavnost je svojstvo velikih. Uos-

talom, Preradović se pozabavio velikim vjerskim životnim idejama, prodro je u dubinu ljudskog srca, suočio se s problematikom života. Ako je sve izrazio na jednostavan način, nije umanjio dubinu tih problema. Možda je za komplicirane duše jednostavan i malen, ali to je pitanje njihova raspoloženja i ugla s kojeg promatraju velikog pjesnika.

Ovdje nas osobito zanima autentičan Preradovićev stav prema vjeri i Crkvi. Vjera u Boga služila je Preradoviću kao jedan od stožera na kojemu je izradio svoj značaj. A iz tog je značaja potekla i njegova poezija. Bio je, dakle, to pretežno religiozni značaj. Vjera mu je dala onu čvrstinu i vedrinu, onaj neodoljivi optimizam koji se žari iz njegovih djela. Razumije se, pjesnik je, i kao takav opisuje svoje raspoloženje, a ovo ne mora uvijek biti isto. Naći ćemo tekstova s naglašenim crnim izrazima kao da je pesimist, ali ta mjesta moramo promatrati u svjetlu integralno shvaćenog njegovog karaktera. „Ma s kojega stajališta gledali mi njegov odnos prema Bogu, on je, kao metafizička definicija njegova stava prema životu, potpuno jasan i uzvišen iznad svakog propagandnog ili vulgarnog tumačenja“ (str. 13).

Za Preradovićev odnos prema Crkvi treba imati na umu da, iako pobožan, nije bio upućen u problematiku crkvene nauke i uprave. On je zajedno sa Strossmayerom ostao vjieran sin Crkve, a bio je ponosan što je Strossmayer sin njegova naroda. Ako je izrekao pokoju gorku na račun „vječnog Rima“, to je plod ondašnjeg vrenja duhova, nedovoljnog lučenja geografsko-etničkog od idejnog i vjerskog područja. Kasniji događaji (bula Lava XIII o značenju slavenskog svijeta za Crkvu, štovanje sv. Cirila i Metoda, središnje pitanje oko „glagoljice“ itd.) bili bi, bez sumnje, raspršili te neznatne oblačice nepovjerenja.

Ne čudimo se da kao pjesnik nije prodirao u pravu situaciju jedne druge pomodne problematike ondašnjeg vremena. Odnosila se na crno prikazivanje uloge isusovačkog reda u Dubrovniku. Pjesnik je u „crno sjeme Lojolovo“ pošao za glasom ulice. Površno je pristao uz galamaše, a nije imao vremena ni da-

ra da stvar pogleda kritički. Zar su isusovci krivi za propast Dubrovnička? Možda bi se moglo reći da bi ih previše cijenio tko bi im dao tu moć u ono doba, jer upravo u Preradovićevu doba ni isusovci u Dubrovniku ni Dubrovnik sam nisu imali značenja kao nekada prije.

Studija završava vrlo značajnim mislima. Radi se o tome da je dr Maraković došao do obiteljske posmrtnice izdane od obitelji prigodom Preradovićeve smrti. Tu se čita kako je pjesnik umro „primivši sv. Otajstva umirućih“. Umro je, dakle, kao pravi vjernik. Može se doista reći da „konac djelo krasi“.

Suvišno je i spominjati da je ova studija vrijedna da zauzme mjesto u knjižnici svakog intelektualca. Možda bi bilo zgodnije da je tekst malo vidljivije razdijeljen prema sadržaju, jer je previše imati pred sobom 62 stranice teksta bez ikakvih podjela i skoro nikakvih jače istaknutih podnaslova u cilju lakšeg orijentiranja u čitanju teksta. Oko stranice 40. tome se nekako nastojalo doskočiti.

Popis Marakovićevih djela i rado-va upotpunjuje ovo izdanje i s obzirom na samog Marakovića. Za Preradovića i Marakovića možemo reći sa Stankom Tenšekom da odmicanjem vremena postajemo sposobniji potpunije i objektivnije ocijeniti neke od ljudi koji su dali svoj prilog hrvatskoj književnosti i hrvatskoj kulturi. J. K.

MARA SVEL-GAMIRSEK, *Legende*, izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Cirila i Metoda, biblioteka „ZETVA“ br. 3, Zagreb 1969, str. 6—85 (90).

Nije li Turgenjev utisnuo previše molni akord u intonaciju ove svijetle pjesme? Smrt, bila ona obojena crnom ili bijelom bojom, ona je uvijek smrt. I ona daje ozbiljnu intonaciju svakom životnom pothvatu. Bez sumnje, čiste duše s njom se lakše pomiruju.

Ova je knjžica namijenjena onim evanđeoskim mališanima. Biblijski likovi crtaju se slikovito ali karakteristično. Dovoljno je pročitati napetost, unutarnju borbu koja se od-